

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt: XXXIV

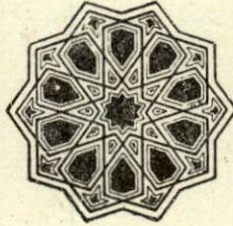

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt: XXXIV

*Bu dergide yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına
aittir.*

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU <i>Toplumsal Açından Dinî Araştırmalar</i>	1
Prof. Dr. Talât KOÇYİĞİT <i>Kasten İnsan Öldürmenin Dindeki Hükmü</i>	13
Prof. Dr. Hüseyin ATAY <i>Dinde Mantıklılık</i>	25
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Evrensel Karşılaşma Hıristiyanlar ve Müslümanlar Görüşüyorlar</i>	51
Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ <i>Auguste Comte'un Din Sosyolojisi</i> ..	67
Yrd. Doç. Dr. Ruhi KALENDER <i>Türk Musikisi Makamlarında Geçki</i>	75
Doç. Dr. Ethem CEBECİOĞLU <i>Hoca Ahmet Yesevî</i>	87
Doç. Dr. Mustafa ERDEM <i>Hıristiyanlıktaki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma</i>	133
Doç. Dr. Halis ALBAYRAK <i>Elmalı Muhammed Hamdi Yazır'ın Tefsir Anlayışı</i>	155
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR <i>Müvellidün'un Endülüis Emevîleri Döneminde Kültürel Hayattaki Yeri</i>	175
Doç. Dr. İrfan AYCAN <i>Sakîf Kabilesi ve Tâif Şehrine İslâm Tarihi Açısından Bir Bakış</i>	209
Dr. Kamil ÇAKIN <i>Hadîs'in Kur'ân'a Arzı Meselesi</i>	237
Kitap Tanımı:	
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU <i>Abdurrazzâk b. Hemmân es-San'ânî "Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîz" Tahkik edip Notlarla Neşreden, ed. Doktor Abdu'l-Mu'tî Emin Kal'aci, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1991, I-II</i>	263

- Dr. İbrahim SARIÇAM Doç. Dr. Münir Atalar, *Osmanlı Devletinde Surre-i Humâyûn ve Surre Alayları*, Sevinç Matbaası, Ankara 1991 (*Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İlmî Eserler* : 58) 271
- Dr. İbrahim SARIÇAM Doç. Dr. Sabri Hizmetli “İslâm Tarihi (Başlangıçtan İlk Dört Halife Devri Sonuna Kadar)”, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1991, VIII + 241 S. .. 275

TOPLUMSAL AÇIDAN DİNİ ARAŞTIRMALAR

Prof. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU

ALEVİLİK

Alevilik, genel olarak Hz. Ali ve çocuklarına aşırı sevgi duyan mü'minlere verilen manevî addır. Ancak Aleviliğin Şülikten farklı yanları çoktur. Şülik tutucu ve İran milliyetçiliğiyle içiçe olan d'ni bir akımdır. Alevilik ise Türk törelerini yansıtan İslamî bir yorumdur.

Halk arasında Aleviliğe Kızılbaşlık diyenler de vardır. Bu da Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın yeğeni Şeyh Haydar'ın askerlerine 12 dilimli kızıl bir başlık giydirmesine dayanır.

İyi bir müslüman olan Hacı Bektaş Veli'nin etkileri Aleviliğin oluşumunda önemlidir. Onu izleyenler 1501 yılında Safevî Devleti resmen kurulduktan sonra ya Bektaşilik tekkesi şeyhi Balım Sultan'ın veya Kızılbaşlık (Erdebil Tekkesi) şeyhi Şah İsmail'in peşinden gitmişlerdir. Dinî görüşlerden siyasî amaçla yararlanmak istenmiştir. Şah İsmail'in Anadolu'ya yayılma emelleri vardı. Bu sebeple Türkmenlerin dinî duygularına hitap etmeyi başarıyordu. Şiirlerini Türkçe söylüyor ve mistik duyguları güzelce işliyordu. Osmanlı padişahı Yavuz ise divanını Farsça yazmış ve Arap-Fars kültüründen etkilenmiştir. Anadolu'da Şah İsmail'in durumu kuvvetleniyordu. Yavuz 1514'de Çaldıran'da Şah İsmail'i yendi. 40 000 müslüman öldü. Bu savaş tüm müslümanlara zarar verdi. Müftü Hamza Efendi ve Şeyhü'l-İslam İbn-i Kemal, Aleviler aleyhine risaleler hazırladılar. Alevileri aşağıladılar. Bu tavırlar ve gelişmeler sonucu, her iki taraf için yanlış kanaatlar çoğaldı.

Böylece Alevilik, gizli bir örgüt halinde faaliyetini sürdürmeye başladı. Âşıklar, Alevi'lerin duygu ve düşüncelerini şiirlerle ve sazlarla dile getirdiler.

Alevi'ler, esasta güçlü bir ahlâk sistemine sahip olan bir topluluktur. Çocuklarına, eline, diline ve beline sahip olmayı telkin ederler. El ile haksızlıktan sakınmak, dil ile gönül kırmamak ve namuslu olmak

temel ilkelerindedir. Görüm, görgü ve cem gibi dinî törenler toplum düzeninin âhenkli çalışmasını kuvvetlendirici mahiyettedir.

Kadınların dinî törenlere katılmaları aile bağlarının güçlenmesine ve çocukların iyi yetişmesine katkıda bulunmuştur.

Yol kardeşliği, iki ailenin eşleriyle birlikte dinî törenle kardeşlik kurmalarıdır. İhtiyaç halinde iki aile birbirlerine bakmayı üstlenirler.

Aleviliğin dört kapısı dört temel ilkeyi temsil eder: Şeriat kapısı, Hz. Muhammed'in yolundan gitmeyi gerektirir. Tarikat kapısı, yol kardeşi tutmakla başlar. Tarikat kapısından giren sır saklar ve ahlâk kurallarını titizlikle uygular. Marifet kapısı, bilgi edinme yolunu açar. Bilgi, görmekle, tanımakla ve gerçeğe ulaşmakla kazanılır. Hakikat ise marifet kapısından girip Tanrı'ya kavuşmaktır.

Dede, toplumda dinî liderdir. Dedelik Tanrı vergisi olup soydan sürer. Baba'lık ise Bektaşilikte eğitimle ve atanmayla olur.

Aleviler Allah'a, Peygamber'e, Ahiret'e ve Kurân'ın buyruklarına inanırlar. Bunlara ek olarak hilafette Hz. Ali'nin hakkının yendiğine inanırlar. Kutsal kişi olarak ona ve evlatlarına, Hz. Fatıma'ya ve 12 İmam'a bağlıdırlar. Hz. Hüseyin'in Yezidin askerleri tarafından Kerbela'da öldürülmesinin yasını dinî törenle anarlar. Ramazan orucuna ek olarak Muharrem ayında 12 gün oruç tutarlar.

Bugün Türkiye'de Alevilik toplumsal değişmeye ayak uydurmaktadır. Bazı Dedelerin bilgisizliği, sosyal baskı ve fanatik akımlar, Alevileri kültürel kişilik aramaya itmektedir. Okullardaki din kültürü derslerinin verilmesi Alevi çocuklarını ikna edici mahiyette görünmemektedir. Atatürk'e önem veren Aleviler, "dinde baskı yoktur" âyetini hatırlatarak laikliği savunmaktadırlar. Çoğunlukla kendilerine vicdanî ve dinî baskı yapıldığını ileri sürmektedirler. Kendi inançlarının ve dürüstlüklerinin bilgili din adamları tarafından anlatılmasını istemektedirler.

Araştırma I.

Alevilerin Bazı Düşünceleri :

Dostum Adnan Eryeşil ile birlikte Aleviliği incelemek üzere Bergama'nın Tepe köyüne gittik. İlk aşamada yamacın aşağısındaki kahvede oturduk ve sohbet başladı. Bu kahvede genellikle 15-20 yaşları arasında gençler bulunuyordu. Sorduğumuz sorulara verdikleri cevaplardan din kültürü derslerinin onları pek etkilemediğini ve İslâmiyetin

kolay bilgilerini bile bilmediklerini müşahede ettim. Ayrıca Alevilikte önemli olan dört kapı, oniki hizmet ve ikrar gibi kavramları bilmediklerine de hayret ettim. Bu köyün Dede'si yok mu? diye sordum. Var ama Gaziantep'ten gelir, dediler. Sözü uzatmadım. Daha sonra 200 metre yukarıdaki bir kahveye gittik. Burada işten dönen köylüler oturmuşlar, çay içiyorlardı.

Aralarında Muhtar Halil Battal, öğretmen olanlar ve yaşlılar da vardı. Hemen söze başladım:

— Beu filan adamım. Sohbeta geldim. Soru sorarsanız cevap veririm, dedim. Yaşlı bir zat sordu:

— Niçin sizinkiler (yani sünniler) Muharrem'de 12 gün oruç tutmazlar? Biz onların tuttuğu Ramazan orucunu tutuyoruz. 12 günlük Muharrem orucu Hz. Hüseyin'in anısı için tutulur. Peygamberin torununu anmanın ne zararı var?

— Muharrem orucu tutmanın bir zararı yoktur. Oruç tutmak sevaptır. Ayrıca Ehl-i Beyt'e manevî saygı göstermek hepimizin görevi olmalıdır.

— Bir husus daha var. Camiye gittiğimiz zaman namazın sonunda Ehl-i Beyt için dua edilmediğini görüyoruz. Buna üzülüyoruz. Peygamberlere, evliyaya ve özel kişilere dua ediliyor. Neden acaba Peygamberimizin torunlarından dua esirgeniyor? Dualarda Oniki İmam anılmaz. Camiler Allah'ın evidir. Bu ayrılık gayrılık niçindir?

Biraz düşündükten sonra hafızamı yokladım ve cevap verdim:

— Dua herkes içindir. Ehl-i Beyte de dua ederiz. Müslüman olarak Ehl-i Beyti hepimiz severiz. Siz bütün camileri teftiş mi ettiniz?

— Yok Bey, bizim teftişle ilgimiz yok. Yalnız bir kez hayatımda camide Ehl-i Beyte dua edildiğine rastladım. Kabul etmek gerekir ki sizinkiler, bizim için kutsal olan değerlere gereği gibi yer vermiyorlar. Hatta çoğu kez bizim inancımızı yanlış görüyorlar ve bizi alçaltmaya çalışıyorlar.

— Aslında İslâm birdir. Tevhit dînidir. Aynı gayrı yoktur. Mezhepler sonradan türemedir. Aleviler de müslümandır. Namuslu ve yiğit insanlardır. Allah'ı bir, Hz. Muhammed'i hak ve son Peygamber bilen, bunu dil ile söyleyip kalple tasdik eden herkes mü'mindir. Kur'an'da "mü'minler ancak kardeşirler" âyeti vardır.

— Bey, uygulamada üzücü şeyler oluyor.

— Ne gibi şeyler oluyor?

Aralarında ortayaşlı ve kültürlü olan birisi söze karıştı:

Bizim dedelerin bazıları yetersiz. Okullarımızda kendi çocuklarımıza kendi manevi kültürümüzü aktaramıyoruz. Niçin bize bu imkân verilmiyor?

— Din kültürü dersini bütün öğrenciler okuyor. Orada öğrenirler.

— Nasıl olur, Bekir ve Ömer, Ali'nin hakkını yedi. Bunu Din kültürü dersinde söylemiyorlar. Ali, Hz. Muhammedin damadı idi, cenazesini o kaldırdı. Savaşlarda kahramanlık yaptı. Hz. Muhammed "ben kimin efendisiysem, Ali de onun efendisidir", dedi. Ayrıca "ben ilmin şehriyim, Ali de kapısıdır" hadisini söyledi. Bekir ve Ömer bila-fet işine daldılar. Peygamberimizin cenazesini yüzüstü bıraktılar. Ali, Bekir'e 16 gün sonra biat etti. Bunları olduğu gibi hangi din kültürü öğretmeni anlatıyor?

— Ama neticede, Hz. Ali de Hz. Ebû Bekr'e biat etti. Yani onun halifeliğini tanıdı.

Sohbet böyle devam ederken, köyün kültürlü insanlarından bir başkası söze karıştı. Kur'an'ın kitap haline getirilişi hakkında şu düşünceleri ilâve etti:

— Ebû Bekir, Kuran'ın âyetlerini toplatıp bir kitap haline getirmiştir. Osman da bu nüshayı çoğalttırmıştır. Bu arada Ali'nin hakkı yendi gibi geliyor bize. Çünkü Ebû Bekir ile Osman zaten hilâfette Ali'nin sırasını almışlardı. Bu işte bir bit yeniği var gibi geliyor. Ne dersiniz?

— Bakınız size bir şey söyleyeyim. Kur'an âyetleri en az iki tanıkla tesbit edilmiştir. Tek şahide dayanan âyet sayısı pek az sayıdadır. Yani her âyet sağlam kişilerin tanıklığına dayanmaktadır. Şüpheli ifadeler kitaba sokulmamıştır. Ayrıca Hz. Ali, Hz. Ebû Bekr'in hazırlatıp, Hz. Osman'ın çoğalttırdığı nüshayı kabullenmiştir. Bu nedenle âyetlerin sağlam bir şekilde toplandığı açıktır.

— Hoca, İran'da Humeynicilerin bu konu hakkında bir ilâveleri yok mudur?

— Evet onlar Kuran'a, 'Suret al-Velaya' adıyla Hz. Ali ile ilgili yedi âyetlik bir sure ilâve ediyorlar. Ancak Türkiye'deki Alevilik, Humeynicilikten farklıdır. Alevilik Türk gelenek ve göreneğini kapsayan bir İslami yorumdur. Humeynicilik ise taassuba ve İran milliyetçiliğine dayanır.

— Evet bunda haklısınız. Biz onlardan çok farklıyız. Biz Türk törelerini devam ettiririz. Biz kendi millî değerlerimize sahip çıkarız. Daha doğrusu Türkiye'ye sahip çıkarız. İstiklal savaşlarında dedelerimiz Atatürk'le birlikte düşmana karşı savaştı.

— Peki size göre Türkiyede ne kadar Alevî var?

— Bize göre bu rakam 20-25 milyon arasında oynar.

— Bana bu rakam abartılmış geliyor.

— Hayır abartılmış değildir. Alevîlerin bir çoğu yüzyıllar boyunca vicdanlara baskı nedeniyle kendini gizlemiştir. Bugün de bazı kesimlerde bu baskı vardır. Bu sebeple gerçek miktarımız daha az sanılıyor.

— Peki sizce bu yara nasıl kapanır?

— Hemen belirtelim ki yarayı kapatmak için dinî kurumlarda biz de temsil edilmeliyiz. Diyanet İşleri Başkanlığının üst kademelerinde biz de görev almalıyız. Çocuklarımız dinî bilgilerini daha sağlıklı öğrenir. Bilimsel çizgilerde birleşilir.

— Şimdi öğrenmiyor mu? İslam temelde birdir.

— Hoca, ayrımı yapan biz değiliz. Sizinkilerdir. Aleviliği küçük görenler çoktur.

Bu arada yaşlı bir zat söze karıştı ve konuştu:

— Atalarımızdan Alperenler gelmişler. Anadolu ve Rumeliyi yurt edinmişlerdir. Erenlerden kalma birçok yatır var. Bir dileğimiz için ona kurban adarız. Gidip huzurda keseriz. Birkaç yıl önce Manisa civarındaki Hamzalı yatırına ben de kurbanımı alıp gittim. İslam'da içki yasak bilinir. Baktım herkes içiyor. 145 kurban bir günde kesilmiş. Orada bilgili bir hacıya sordum. İçki yasak ama niye herkes içiyor? Hoca cevap verdi. İçki yasak olmasına yasak ama bu Velî içkiyi severmiş. Onun için millet içiyor.

Hemen sözü aldım:

— Bir kez dua Allah için yapılır. Yardım Allah'tan istenir. Ancak ülkemizde yatırlara ve ocaklara saygı vardır. Dua için içki gerekmez. Sizin törelerinize karışmam. Ancak içkinin faydalarından zararları daha çoktur. Kur'an'da bu açıkça vahyedilmiştir.

— Hoca namaz hakkında ne dersin?

— Namaz farzdır.

— Biz de buna inanıyoruz. Ancak Ali camide öldürülmüş. Atalarımız camilerde baskı görmüş ve oralara uğramaz olmuşlar.

— Köyünüzde cami var mı?

— Yoktur. Olmasını da istemeyiz. Çünkü eğer kültürsüz veya fanatik bir imam verilerse huzursuzluk olur. Huzurumuz, rahatımız iyidir.

Bu arada başka birisi söze karıştı:

— Bey, biz duamızı yapıyoruz. Namazımızı kılıyoruz. Namaz Allah'ın huzurunda olmaktır. Eline, beline, diline sahip olmak namazın amacıdır.

Köylülerle böyle sohbet etmeye devam ederken vaktin akşam olmaya başladığının farkına vardım. İkramı ve misafiri seven bu insanlardan dostça ayrıldık.

Araştırma II.

Alevilik Üzerine

Bazı dostlarımla Ege'nin gelişmiş bir Alevî köyüne gitmek üzere yola çıktık. Yolda oturduğumuz bir gâzinoda çay siparişinde bulunduk. Garson 25 yaşlarında bir gençti. Gelip giderken bir ara bana sordu:

— Diyanetle bir ilginiz var mı?

— Evet var. İslam Felsefesi Profesörüyüm.

— Ben sizi televizyon ekranından tanır gibi oldum. Bu nedenle dinle ilginizi sordum. Acaba tartışmaya açkımızız?

— Elbette tartışmaya açık olmalıyım.

Bu genç biraz şaşkınlıkla ve biraz da kuşkuyla yüzüme baktıktan sonra konuşmaya devam etti:

— Size bir şey söyleyebilirmiyim?

— Elbette.

— Ben Allah'a ve dine inanmıyorum.

Kızmadım. Tebessüm ederek sözü aldım:

— Sen mert bir delikanlıya beziyorsun. Seninle daha iyi tanışmak isterim. Adın nedir, senin?

— Adım Ali'dir. Öğretmenim. Yaz tatilinde garsonluk yaparak para kazanmaya çalışıyorum.

— Sen Allah'a niçin inanmıyorsun?

— Dinciler emperyalistlere hizmet ediyor. Özgürlük tanımıyor. Öğrencilerimi zorla ramaza gönderiyor. Yaratıcılığa karşıdırlar. Bunlar yanlış şeylerdir. Softaların tarif ettiği Allah'a ve zorla uygulattıkları dine inanmıyorum. Din böyle olduğuna göre saçmadır.

— Kim sana dinin böyle olduğunu ispatladı. Dilimizdeki bir atasözünde "gâvura kızıp oruç bozma" denmiştir. Sen dini yanlış anlayanlara kızıp Allah'ı inkâr etme. Allah vardır. Ancak dinde zorlama ve baskı olmayacağı hakkında düşünce doğrudur. Sen de metafizik bir varlıksın. Var olma sebebin kendin değildir. Her şeyi Allah yaratmıştır.

— Pekiyi Hoca, kader hakkında ne düşünüyorsun?

— Tedbir gereklidir. İnsan yaptığından sorumludur. Cüzî irade-mizle iyi veya kötü davranışı seçebiliriz.

— Kadın hakları için ne düşünüyorsunuz?

— İslamiyette kadın Cahiliye Çağı karanlığından kurtarılmak istenmiştir. İslamiyetin özünde kadına saygı ve şefkat telkin edilmiştir. Bugün için kadın toplumda sorumluluk almıştır. Bu nedenle de kanun önünde kadın ve erkek eşittir.

— Allah Allah. Böyle konuşan bir hocayla ilk kez karşılaşıyorum.

— Bak Ali'ciğim, farkında olmadan "Allah Allah" dedin.

— Evet dedim. Gerçekte ben Aleviyim. Öğretmenlik yaptığım köyde cuma namazlarını kaçırmam. Namaz kılınca ferahlık duyuyorum. Kur'an'ı iki kez okudum. Çok düşündürücüdür. Çok dersler vardır. Ben yobazlığa ve dini menfaate alet eden şeriatçi anlayışa kızıyorum.

— Ali, sen beni kendi köyüne götürürmüsün?

— Şu anda çalışıyorum. Ancak başka zaman bekleriz. Bizim köy toptan Alevî'dir. Aslen Antalya tarafından gelmişiz. Yavuz zamanından beri sürüle sürüle bu dağların eteklerine kadar gelmişiz. Ege'de pekçok Alevî köyü vardır. Sözelimi Edremitin on kadar köyü Alevîdir.

— Size göre bütün Türkiyede ne kadar Alevî vardır?

Yirmi milyonla yirmibeş milyon arasında rakamlar verilmektedir.

— Bence 10 - 15 milyon gerçeğe daha yakındır.

— Önemli olan sayı değil, bizim alçak görülmemiz üzücüdür. Kendi inancımızı çocuklarımıza öğretemeyişimiz yanlıştır. Biz aslında Türkmeniz. Türk törelerini yaşatırız. Türk müslümanlığını temsil

ederiz. İstiklal savaşında Atatürk'ün yanında yer aldık. Ülkenin kurtarılmasına ve birliğine katkımız çoktur. Bizi niçin hor görürler, anlamıyorum? Yavuz Sultan Selim'i hiç sevmiyorum. Ben Pir Sultan Abdal'ı çocuklarıma doya doya okutmahyım. Bu, bizim kültürümüz. Kısaca, Hoca çocuklar özgür büyütülmelidir.

— Aliciğim, Laiklik, herkese vicdan özgürlüğü tanımıştır.

— Doğru. Ama uygulama farklıdır. Bu taassup ve dinî baskının ülkeye bir faydası yoktur. Baskı beraberliğe zarar verir.

— Ben dinin özünde baskı olmadığını demin söyledim.

— Evet, kafamdaki bazı soruları aydınlattınız. Size saygı duydum.

— Öyleyse artık dire karşı değilsin.

— Yunus'un, Hacı Bektaş Veli'nin ya da Nesîmi'nin anlattığı dini benimsiyorum ve seviyorum, şeriatçılığın değil.

— Sen "Sabip Müsahip" merasimine katıldın mı?

— Hayır. Çünkü ben henüz evli değilim. Bizde bu alevî töresi evlilere uygulanır ve toplantıya evliler alınır. Ancak başka yörelerde değişik uygulamalar vardır.

— Köyünüzde "Dede" var mıdır?

— Vardır. Yalnız cami yoktur. Gerek de görmüyorlar. Gönlümüz camidir diyorlar.

— Sizin toplulukta Dedeler, gençlere fazla söz dinletemiyor sanıyorum.

— Çünkü Dedelerin çağdaş kültürü yeterli değildir. Bunun nedeni de okullarda kendi kültürümüzü çocuklarımıza okutamayışımızdır. Gizli gizli yüzyıllar boyu intikal eden kültürde yenileşme olmamıştır.

— Peki Aleviliğin esası nedir?

— Esası Ehl-i Beyt sevgisi, dürüstlük, yardımlaşma, cem ayinine katılma, vatanperverlik, hakikatin ve marifetin anlamını kavrama, iyilik severliktir. Hasılı daha bir çok ayrıntılar vardır.

— Aliciğim, öğretmenliği seviyor musun?

— Elbette. Çocukları da seviyorum. Onlara eşit davranıyorum.

Bu üslup içinde devam eden konuşmalarımız öğretmen Aliyi epeyce yumuşattı. Sert başlayan sohbet daha tatlı bir havaya büründü. Kendisine "Denemeler" adlı kitabımı hediye ettim. Dostça ayrıldık.

Araştırma III.

Ege'de Bir Rehber Üzerine :

Rehberin huzuruna bir hediye ile girildiği için ben de eli boş gitmedim. Hac'dan yeni dönmüştü. Sakalı ak, bakışları keskindi. Etrafında manevî talebeleri bulunuyordu. Kocasıyla birlikte çarşaflı genç bir hanım içeri girdi. Rehberin elini öptüler. Hediyelerini bıraktılar. "Yola gidiyoruz, hayır dua et" dediler. Rehber, "dualarım sizin üzerinizdir" dedi. Gelenler Rehber'e ya hoca ya da dede diye hitap ediyorlardı.

Rehber etrafındakilere öğle namazına gitmelerini emretti. Kendisi hariç herkes kalktı. Bende toplulukla birlikte namaza gittim. Dönüşümde bir hanımın Rehberin huzurundan çıktığını gördüm. Hanımın başı açık, giyinişi uygardı. Beni de ekranda daha önce gördüğü için tanıdı. Bu hanıma Rehberle ne konuştuklarını sordum. Güldü, "Vallahi, umduğumu bulamadım" dedi. Hemen söze devam ettim: Ne umuyordunuz Hanımefendi?

— Efendim hepimizin manevî bilgilere ihtiyacı var. Sonra bazı insanlar ruhî yapıları itibariyle zengindirler. Etkilidirler. Ermiş olabilirler. Ancak bunda birşey bulamadım.

— Size rehber ne dedi? Hanım hemen cevap verdi:

— İnsanın aklı, fikri, hayali, duyusu ve iradesi olduğunu söyledi. Kaşımın ve gözümün güzel olduğunu, dudağım yirik olsa eşimin benden soğuyacağını, sonuç olarak, duyunun önemini ifade etmek istedi.

— Daha başka ne sordu?

— Kaç yaşında olduğumu sordu. Kendi hayatından bahsetti. Ben bu işten bir şey anlamadım, Beyefendi. Onun için yanından çabuk çıktım.

Ben bu hanımla konuşurken Rehberin manevi öğrencileri yanıma yaklaştığı için hemen söyleşiyi bırakıp içeriye daldım. Selâm verdikten sonra Rehber'e sordum:

— Kaç yaşındasınız? Seksen yaşında var mısınız?

— Yaşla baş sorulmaz.

Rehber bir yandan da bıyık altından gülmeye başlayınca:

— Çok nüktedan adamsınız, dedim.

Bu arada bir suskunluk oldu. Sözü yine alarak dinin inceliklerinden anlatmağa başladım. Çevremizdeki manevî öğrenciler etkilenmeye başladılar. Bunun üzerine Rehber sözü aldı:

— Marifet Profesör olup arapça sözler söylemek değildir. Daima huzurda olmasını bileceksin. Cennetten mi bahsediyorsun o anda cennette hazır olacaksın. Mekkedem mi dem vurdun, o anda Mekke'de olmalısın.

Sözü alacak oldum Rehber bırakmadı devam etti:

— Ben evlendim yedi sene çocuğum olmadı. Allah'a dua ettim, çocuk ver dedim. Ona sığındım. Gayıptan haber geldi: "Sana bir çocuk vereceğiz. Ancak evinden bir ölü çıkacaktır" dedi. Bir çocuğum oldu, ne var ki anam da öldü.

— Muhterem Rehber anlattıklarınız gerçekten düşündürücüdür.

— Elbette, ancak lisanı iyi tutmalı, terbiyeli alıştırmalıdır. Her gördüğünü ve işittiğini açıklamamalıdır.

— Ben buna dikkat etmenin dinî bir görev olduğunu kaç kez yazdım ve anlattım. Çünkü Yüce Allah "Yerde ve Gökte olanlar gaybı bilmezler. Gaybı Ancak Allah bilir" buyurmuştur.

Rehber âyeti okumamdan memnun olmadı. Sözü alıp devam etti.

— Bu Profesörler zahir ilmine saplanmışlardır. Batından anlamazlar.

Bu yüksekten bakışa yumuşak bir cevap verdim:

— Tatlı bir zatsın. Biz sizden yararlanmağa, hakikati öğrenmeğe geldik. Zahir ilmi bilinmektedir. Biraz biz de biliyoruz. Hakikat önemlidir. Hakikat size göre Nakşibendilikte mi, Rıfailikte mi, Nurculukta mı, yoksa Kadirilikte mi veya başka bir ekolde midir?

— Tarikatların başı Kadiriliktir. Abdülkadir Geylani Hazretlerinin sancağı altına girmeyen hiç kimse hakikatı bulamaz. Hem O Peygamberimizin torunudur. Velilerin başıdır.

— Muhterem Rehber onun sancağı altına girmek için ne yapmalıdır?

— Onu seveni sevmelidir. Peygamberimiz "beni seveni seviniz" buyurmuştur. Sonra şu duaları yapmakta yarar vardır: "Allah'ın arzusu üzerine ve rızası üzerine Kuran aşkı için, Resulullah aşkı için, Ehl-i Beyt aşkı için, oniki imamların aşkı için, Ashap efendilerimizin aşkı

için, Pir Abdülkadir Geylani Hazretlerinin aşkı için, cümle pirlerin aşkı için, Pir Abdülkadir Geylani Hazretlerinin diliyle, eliyle yapacağımız duaları kabul eyle! Ya Rabbi, Ya Rabbi, Ya Rabbi ellerimi senin arzun üzerine açtım ve dua etmeye başladım. Dergâh-ı izzetinde kabul eyle... Ya Rabbi, Abdülkadir Geylani Hazretlerinin ve cümle Pirlerin sancakları altında toplanan kullarımdan eyle...

— Muhterem Rehber, sen nasıl ve ne zaman tarikat ilmini kazandın?

— Bana malum olur. Ancak bu lisanımız yüzünden başımıza dert gelir. Ben onüç kez hacca gittim, elbette boşuna gitmedim.

— Muhterem Rehber, hacdan yeni dönmüşsünüz. Orada yüzlerce hacımız düzensizlik ve tedbirsizlikten öldü. Bu iş nasıl oldu?

— Muhterem Profesör, ilkin bu bir ilahî takdirdir. Bunu unutma. Hem ben cırlardan evvel tünelden çıkmıştım. Her zaman tünelin ağzında asker olurmuş. Onlar sıkışıklığa engel olurmuş. Bu kez yoktu. Bu kadar ölüm bu yüzden oldu. Parasını kaybedenler oldu. Çarıçıplak kalanlar oldu. Bazı Türk hacılarına para toplayıp verdik. Eşini, arkadaşını, akrabasını kaybedenlerin hesabı yoktur.

— Muhterem Rehber, hac her mümine bir kez farzdır. Sen niçin onüç kez gittin?

— Hoca gitmenin faydası vardır. Zararı yoktur. Gitmem gerekti ve gittim.

— Muhterem Rehber, Hz. Muhammed “ben ilmin şehriyim, Ali de kapısıdır” buyurmuştur. Bu hadisi biraz açıklarmısınız?

— Allah ilmi istediğine verir. Bu mübarek zatlara da her ilmi vermiştir. Profesörler bu hadisleri öğrencilere okuturlar ancak ince-liklerini anlamazlar.

Rehberin benim sorularımdan pek memnun olmadığı anlaşılıyordu. Cevapsız bırakmak ta hesabına gelmiyordu. Rehberin sözlerinde çelişkiler vardı. Ancak üzerinde durmadım. Biz konuşurken bir bey eşiyile ve elinde hediyeyle geldi. Eşinin sigara tiryakiliğinin önlenmesini Rehberden istedi. Rehber tiryaki hanıma yaşını ve işini sordu. Sonra bir düşünceye daldı. Kadına bir broşür uzattı. “Üzerinizden dumanı kaldırdık” dedi. Bey ve tiryaki eşi biraz şaşkın bir tavırla meclisten ayrıldı. Ben de ayrılmak için izin istedim. Rehber bir avuç şeker, bir avuç hurma verdi. Vedalaşarak ayrıldım. Yolu göstermek için kırk yaşlarında bir manevî öğrencisi arabama bindi. Yolda bu manevî öğrenciye sordum.

— Ne iş yaparsın?

Bir işim yoktur. Rehberine hizmet ederim. Geçimimi o sağlar.

— Rehberin ne kadar talebesi vardır?

Yüzbinin üzerindedir. Hergün gelenler olur.

— Rehberine başı açık hanımlardan bağlı olanlar da var mı?

— Var. Çeşitli kıyafette insanlar gelir. Ancak Rehber başı açık hanımları ürkütmeden yavaş yavaş tesettüre (örtünmeye) teşvik eder. Rehber çok büyük ve etkili pîrimizdir.

Yol kavşağına gelince bu yardımsever öğrenciyle de helalleşerek ayrıldık.